

Rəşid FAXRALI,
Əməkdar jurnalist

Ruhu rəvanlar həmişə sökülən dan yerinə qaranlıqdan sıyrılan möcüzə, aydınlıqlara çıxan işıq deyib, bu işığı açılan sabahların yolgöstərənini bilib, sözün işığını görənlərə işıqlı adam deyib. Min illərdi işıqlılarımız xalqın milli-mənəvi dəyərlərinin, ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, incəsənətinin, ... cəfəkeşi olub, ömür payını bu cəfəkeşliyin çırığı bilib. Onlar həmişə ehtiramla xatırlanır. El sevgisi deyimi var. Bu deyim də Dədə Qorqud öyüdlərinin işığından barınıb. Bu düşüncə ömür fəlsəfəsidir. Düşüncələrim tanıdığım işıqlı adamların düşüncələrinin nəfəs yoldaşı olub.

Bayram Heydər oğlunu belə tanımışam, belə tanıyıram.

Dünya sözün işığında daha aydın görünür. Sözün işığında formalaşan münasibətlər sabahların zəmanəti kimi tarixləşir. Zaman-zaman tanışlıqları ilə Bayram Heydər oğlunun münasibətləri də belə tarixləşib, mənim Bayram Heydər oğlu ilə münasibətlərim də...

Kiminin əvvəl sözünü (düşüncələrini), sonra özünü tanıyıraq, kiminin əvvəl özünü, sonra sözünü (düşüncələrini); Bayram Heydər oğlunu söz adamı kimi tanımamışdan əvvəl vətəndaş kimi tanımışam. 1993-cü ilin iyulun əvvəllərindən Zəngilanda başlayan ehtiram biçimli münasibətlərimiz Zəngilanın sərhədlərini aşdı. Bu ehtiramın işığında Zəngilanın müdafiəçiləriylə nəfəs-nəfəsə dayandığımız anlar, saatlar çox olub. Şüküratazda da, Ağbənddə də, Vejnəlidə də, ... Zəngilana ad olan söhbətlərin əsgərlərin baxışlarında necə tərəpəniş yaratdığını da göürdüm, əsgərlərin onun səssiz sükutunu elə söhbət biçimində düşüncələrinə köçürdüyünü də duyurdum.

Dan yeri söküləndə Oxçu çayının sahilində Zəngilanın Ermənistan ərazisinə hücumundan danışmışdıq, Bayram müəllim qazanılan qələbənin döyüşçülərin döyüş əzmini, qələbə ruhunu necə kükrətdiyindən söz açmışdı, döyüşdən sonra yaşananların (səhəriisi gün Bakıdan geri çəkilmək əmri verilmişdi) təəssüfündən söz açmışdı. Onda sevincinin də rəngini görmüşdüm, təəssüfünün də. Günəş Oxçu çayının sinəsinə sərilən kimi dillənə bilməmişdik. Bayram müəllimin qəhərləndiyini sezmək çətin deyildi...

Əsgərlər Bayram müəllimi həm zabit kimi (alay komandirinin müavini idi), həm müəllim kimi, həm də natiq kimi dinləyirdi. Bayram müəllim ötən yüz illərin döyüşlərini xatırladırdı, şəhidlikdən keçən bu döyüşlərin Vətən günyəli döyüşlər kimi tarixləşdiyindən danışdı...

Bayram Heydər oğlu 1956-cı il martın 21-də (bu tarixi yadda saxla) Zəngilanın Canbar kəndində anadan olub. Zəngilan şəhər 1 saylı orta məktəbini, Xarici Dillər İnstitutunun ingilis dili və Azərbaycan dili fakültəsini bitirib. Canbar və Keçikli 8 illik məktəblərində müəllim işləyib. Hərbi xidmətdən sonra rayon komsomol komitəsində, rayon partiya komitəsində müxtəlif vəzifələrdə işləyib, həm Rusiyada, həm də Azərbaycanda ali siyasi təhsil alıb.

70-dən o yana uğur üstədi...

Zənginada yaardılan ərazi özünü müdafiə taborunun komandiri olub. Polkovnik Firidun Şabanov Zəngilan alayının komandiri təyin olunduqdan sonra komandir müavini vəzifəsində xidmət edib. Müdafiə Nazirliyinin Hərbi Akademiyasında işləyib, əməkdar müəllimdir. Hazırda Milli Məclisdə işləyir. Məqalələri Zəngilan rayon qəzetində, sonralar əsasən "525-ci qəzet"də və digər aparıcı qəzetlərdə dərc olunub, indi də olunur...

Martın 21-ni də digər bayramlarımızdan biri kimi ömrünün səyyarəsi adlandırın Bayram Heydər oğlu milli mentalitetimizin yaşam zəvvarlarındandır. "Bayram günü dünyaya gəlişim əzizlərim üçün bayram olub, tanışlıqlarım üçün də bayram ovcətli münasibət yaşatmağı bacaran Bayram olmağa çalışmışam...", - belə səmimi deyim də Bayram müəllimə məxsusdu...

1993-cü ilin avqustunda Zəngilanda ezamiyyətə olanda Şükürataz yüksəkliyində əsgərlərlə söhbətləşirdik. Əsgərlərdən biri torpağa dirseklənmişdi, sol əliylə torpağı ovucalayırı. Bu, düşündürücü məqam diqqətimi çəkmişdi, əsgərlə kəlmələşmişdim:

-Nə düşünürsən, əsgər?

Əsgər baxışlarını uzaqlardan ayırmadan "Torpağı..." - demişdi. Bu birce kəlmə mənim də, operator Etibar Şirinin də, Bayram Məmmədovun da baxışlarını özünə çəkmişdi, mətləbli bir söhbətin mövzusu olmuşdu. Onda Bayram müəllimin əli əsgərin çiyinə enmişdi, "Sağ ol, əsgər bala..." demişdi. Bir neçə gündən sonra bu söhbətin mahiyyəti - əsgərin qoruduğu torpağı düşünməsi alayın bütün şəxsi heyətinə çatmışdı. Bayram müəllim söhbətləriylə çatdırırmışdı, o kəlməni o əsgərin Hərbi Andının davamı kimi təqdim eləmişdi. Həmin söhbətlərin birində onun torpaq haqqında dedikləri əsgərlərin mənəvi-psixoloji hazırlığının gerekli davamı oldu. "Dədə Qorqudun bir öyüdünü heç zaman unutmayın: Torpağı qorumasınsa onu əkib-becərməyə dəyməz. Atalarınızın, babalarınızın əkib-becərdiyi torpağı qoruyursunuz. Qoruduğunuz torpağı düşünürsünüz. Deməli, xalqımızı düşünürsünüz, Azərbaycanın sabahlarını düşünürsünüz". Bu gözəl kəlmələr zabit tövsiyəsiydi, müəllim öyüdüydü, vətəndaş xatırlatmasıydı. Bayram Heydər oğlu belə ürək yiyəsidir...

1993-cü il sentyabrın 3-də Müdafiə Nazirliyi Hərbi Telestudiyasının üç əməkdaşı Zəngilanda ezamiyyətəydik - Seyidağa Mövsümlü, Etibar Şirin, mən. Qubadlının işğalından sonra Məhrizli kəndinin camaatı kəndi tərk edərək getmişdi. Kənddə tək Qəfəs qarı qalmışdı. Onunla söhbətləşmişdim, ata ocağına belə bir sevgidən duyulanmışdım. Qayıdanda qərargahın qarşısında Bayram müəllimlə rastlaşmışdıq. Məhrizlidan danışmışdıq. Qəfəs qarının "Öləm, dədəmin yurdunu ocaqsız qoymaram..." kəlmələri Bayram müəllimi kövrəltdi. Bir-iki gündən sonra torpağı düşünən əsgərin sözlərini alayın əsgərləriylə kəlmələşməsinə obyekt bilən Bayram müəllim ağbırçəyin bu kəlmələrini də Vətənə sevgi düsturuna çevirmişdi. Bayram Heydər oğlu belə vətəndaş idi, belə ürək yiyəsi idi. İndi də belə vətən-

daşdır, belə ürək yiyəsidir! Bayram Heydər oğlu haqsızlıqla heç zaman barışmayıb, həmişə ədalət cəfəkeşi olub. Hərbi xidmətdən partiyaya qəbul olunması haqqında sənədlərlə gəlmişdi. Niyəse, rayon partiya komitəsinin şöbə müdiri onun qəbuluna pəl vurmaq istəyəndə geri çəkilməmişdi. Onda da haqqın, ədalətin əsgəri olmuşdu. Nazilən haqq heç zaman üzüməyib. Məsələnin mahiyyətini bilənlər onun xarakterinin dönməzliyini həm kəşf etmişdi, həm də bəyənmişdi. Zəngilanda həmin vaxta ki-

mi heç kim haqqını bu səviyyədə tələb eləməmişdi; "El zərgərdi" deyimi var...

Polkovnik-leytenant Bayram Məmmədov Beynəlxalq Hərbi Əməkdaşlıq idarəsində xidmət etdiyi müddətdə dəfələrlə xarici dövlətlərdə ezamiyyətlərdə olub. Həm ingilis dilini mükəmməl (!) bildiyinə görə, həm bu geniş dünyaduyumuna görə. Hər ezamiyyət Bayram Məmmədov üçün ingilis dilinin mənimsənilməsi imkanlarını genişləndirirdi.

"Öyrənən adam hansı yaşda olursa-olsun, düşüncələrində gözəl bir aydınlıq hiss edir. Mən həmin aydınlığı Bayram Heydər oğlunun taleyinə işıq bilməşəm..." - bu etiraf tanıdığım, vətəndaş kimi, hərbiçi kimi, söz adamı kimi ehtiramım olan Bayram Heydər oğlunun yaşam fəlsəfəsinin mahiyyətinin bir zərresidir...

Bayram Məmmədov ehtiyata buraxıldıqdan sonra Hərbi Akademiyada işləyirdi, müəllim idi, Akademiyada təşkil edilən müxtəlif səviyyəli ingilis dili kurslarında müdavimlər onun da müəllimlik səviyyəsindən, öyrətmə bacarığından, ingilis dilinin bilicisi olmasından kifayət qədər yüksək səmərəliliklə bəhrələnirdi. Təneffüslər bəzən mahiyyət baxımından dərslər qisməddətli davamı olurdu. Bu, Bayram müəllimə gözəl könül xoşluğu verirdi.

Bu və ya digər xarici dilin ləksik tərkibinə vafiq olmayan həmin dilin bilicisi adlandırılma bilməz. Bu dilin lüğəvi tərkibinin bilicisi olmayan lüğət hazırlaya bilərmə? - yox, buna cəhd etməz. Cəhd etməyə cürətlənsə də öhdəsindən gələ bilməz. Bayram müəllim böyük məsuliyyətlə 8 min sözlük bir lüğət hazırladı: Azərbaycanca-İngiliscə, İngiliscə-Azərbaycanca hərbi siyasi lüğət. Bu, ingilis dilini öyrənənlərə, tələbələrə, hərbiçilərə, filoloqlara böyük elmi xidmətdir...

O lüğətin nəşrə hazırlanmasının müəyyən mərhələlərinin şahidi olmuşam. Kitab nəşrə "Hərbi Nəşriyyat"da hazırlanırdı. Bayram müəllim kitabın nəşrini necə həssaslıqla izləyirdi! Gəlirdi, baxırdı, aparıb evdə gözəndən keçirirdi (səhv elədim, gözəndən keçirmək nədi, bir də oxu-

yurdu, sözbəsöz!). Hər dəfə tərcümə neçə-neçə yeni bir sinonimlə əvəzlənirdi. Bu, lüğətin elmi dəyərini artırırdı. Sonralar bu kursda oxumuş zabitlərlə Bayram müəllimin təsadüfi görüşü, bəzən zabitlərin onunla görüşməyə gəlməsi bir gərəkliyin ifadəsinə döndürdü: Öz işinin mütəxəssisisənsə harda olursan-ol, ehtiram səni tapacaq. İndi, 70-in astanasında belə görüşlər daha tez-tez olur. Söhbətləşməyə də gəlirlər, məsləhət, tövsiyə almağa da.

Bayram Məmmədovun imzası söz sərraflarına yaxşı tanışdı. Onun yaradıcılığı, əsasən, Zəngilanı, Zəngilanlıları əhatələyir. Bu da sevgidi, Zəngilana bu dəruni sevgi yavaş sevgidi, bəşəri sevgidi. Bayram müəllim nədən yazırsa yazsın, Səməd Vurğunun təəbircinə desək, hər yazısının əzəl mübtədasi Vətən olub, Vətəndi.

Anası haqqında yazdığı elegik məqaləni də, məqalədə üç misralıq şeir hissəsini də kövrəkliklə oxumuşam:

**Sənin sevgin ilə övlad olmuşuq
Ana bildiyimiz Azərbaycana,
Ana, ay ana!**

Bayram Məmmədov ictimai-siyasi mahiyyəti olmayan mövzulardan yazmır. Bu yaradıcılıq qayəsi də Vətənə sevgiyə yozulmalıdı. Həm də onun yaradıcılığında söz elə bil nəfəs alır, sözlər sən düşündüyün kimi düşünməyə də qadirdir...

Və yaxud atası haqqda yazdıqlarından:

Ötən illərin xatirələri kövrəklikdi. Ötmüşlərdə atalı dünya var, analı dünya var, uşaqlıq var, yeniyetməlik var, ilkin gənclik var, gənclik var. İllər sonra sənə elə gəlir ki, o vaxtlar yellər belə əsmirmiş, yağışlar belə yağmırmış, şimşəklər belə çaxmırmış, çiçəklər belə açmırmış. O illərdə uşaqlığın gecələri ata söhbətləriylə sonlanırdı, səhərlərin xeyir-duası ata öyüd-nəsihəti olurdu. Onda ömrün sabahlarına aparan yolun nə qədər işıqlı olduğu da duyulur, bu yolun sonunda niyyətlərin bayraqlaşacağı da...

İnstitutda müəllimi olmuş şair Ənvər Rza haqqında yazdığı məqalədən:

Ənvər Rzanın sevgisi də böyükdü, həsrəti də, səmimiyyəti də. Sevgisi də şəirdi, həsrəti də, səmimiyyəti də (sevgisi səmimi olmaya-nın səmimi insan olması mümkünsüzdü). Hamı doğulduğu kəndin pərvanəsidir. Hərəyə öz kəndi gö-zəldi, hərə öz kəndini ömrünün səccədəsi bilir. Şair olaraq Ənvər Rza da "çiyinə qaldırıb dünyaya tanımaq istədiyi" ("Yazda məkən salıb...") Kəlbəcərin Aşağı Ayrı (Aşağı Binə) kəndini belə sevir, indi ruhu bu kəndin göylərindədi. Bu sevgi həm də "Kəndimiz" şeirində ifadə olunub. Şeirdə sevgi də var, həsrət də. Duanlara o həsrət də sevgidir...

Bayram Məmmədov 70-dən o yana uğur üstədi. Canbarı sevir, Zəngilanı sevir - Azərbaycana sevir, Azərbaycana görə türk dünyasını sevir. Belə ecazkar sevgilər bu gün yaşanılsa da sabahların sevgisidir...

Vətənə sevginin yaşı olmur, 70-dən sonra bu sevgi daha da mətinləşir. Mətin sevginlə sabahlara uğur üstəsən, uğurun xeyir olsun, müharibə iştirakçısı, istifadə olan polkovnik-leytenant, Əməkdar müəllim, jurnalist Bayram Heydər oğlu!..